

В. В. Гончаренко,*доктор економічних наук професор кафедри міжнародної економіки Полтавського університету економіки і торгівлі*

МІЖНАРОДНІ КООПЕРАТИВНІ ПРИНЦИПИ І РОЗВИТОК ПСЕВДОКРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

Кредитні спілки в багатьох країнах світу є невід'ємною і важливою складовою фінансового сектора економіки. Впроваджуючи в життя кооперативну ідею фінансової взаємодопомоги населення, спілки активно конкурують із банками, надаючи своїм членам на вигідних умовах майже весь перелік банківських послуг. Це робить фінансовий сектор країн більш ефективним, а у споживачів з'являється реальна можливість вибору найбільш привабливої за умовами отримання послуг фінансової установи. І часто люди віддають перевагу не банкам, а кредитним спілкам. Наприклад, у США, Канаді та деяких інших країнах членами кредитних спілок є близько третини економічно активного населення, що свідчить про надзвичайну популярність цих організацій серед широких верств населення.

В Україні кредитні спілки є порівняно новим для ринку фінансових послуг суб'єктом. Перші з них почали створюватись з 1992 року за підтримки проектів міжнародної технічної допомоги, ініційованих українською діаспорою США та Канади. Вони будувались за західним зразком на основі класичних, міжнародно визнаних кооперативних принципів. Однак масове виникнення кредитних спілок в Україні розпочалось після прийняття Закону «Про кредитні спілки» у грудні 2001 р.

Як і в багатьох країнах, вітчизняні кредитні спілки отримали статус неприбуткових організацій, що створюються з метою фінансової взаємодопомоги населення. Однак недоліки українського законодавства, недостатнє розуміння соціально-економічної природи кредитних спілок з боку населення і можновладців, прорахунки у політиці регулювання та нагляду з боку держави, призвели до того, що під виглядом кредитних спілок часто почали виникати організації, що не мали нічого спільного з справжніми кредитними спілками. Використовуючи назву «кредитна спілка», законодавчо наданий неприбутковий статус і недоліки законодавства, організатори «псевдоспілок», серед яких часто були досвідчені аферисти, привласнили кошти тисяч людей, які довірили свої тяжко зароблені гроші таким псевдокредитним спілкам. І цим людям не легше від того, що прокуратурою за інформацією інтернет-видання [«Дело» від 21.02.2011 р.](#) порушено майже сто кримінальних справ, з яких 72 із 86 звинуваченими керівниками псевдоспілок і їх поплічниками спрямовані до суду із звинувачувальними висновками. Адже повернення всіх коштів вкладникам за цими справами часто є сумнівними.

Слід відзначити, що псевдоспілок, у яких люди не можуть повернути свої кошти, нараховується менше 10 % від загальної кількості діючих в Україні спілок. Тоді, за [даними НБУ](#) із 176 зареєстрованих у Україні банків, проблемними вважаються – 35 (19,8 %), з яких у стані ліквідації перебуває 18 (10 %), а якщо до цього додати банки із тимчасовою адміністрацією, з яких вкладники не можуть отримати свої кошти («Родовід», «Надра», «Соцкомбанк» і «Діалог»), то ця частка становитиме 12,5%. А враховуючи незначний розмір банківського фонду гарантування вкладів, повернення коштів вкладникам банків, що мають проблеми чи будуть їх мати найближчим часом, не виглядає однозначним.

Однак про існуючі і можливі проблеми вкладників банків у ЗМІ говориться мало, а от тема кредитних спілок, «що обібрали людей», часто піднімається багатьма. Наприклад, на сторінках такого поважного інтернет-видання як «Українська правда» один із авторів (до речі, голова спостережної ради однієї із львівських кредитних спілок, кандидат економічних наук) пише: «На жаль, **в афері під назвою "українська кредитна кооперація періоду 2000-2010 років"** вагому негативну роль відіграла й Держфінпослуг» (http://www.epravda.com.ua/publications/2010/05/20/235889/view_print/). Можна зрозуміти розпач цієї людини, яка мабуть втратила свої кошти у псевдокредитній спілці. Однак, при цьому виникають закономірні питання – «Куди дивилась обрана загальними зборами спостережна рада? А ревізійна комісія?», «Що знавали вкладники перед тим, як віддати свої кошти цій організації?», «Як члени спілки контролювали її діяльність? Чи брали участь у щорічних загальних зборах?». Але найголовніше питання: «Чи правомірно називати діяльність усіх українських кредитних спілок «аферою під назвою «українська кредитна кооперація 2000-2010 років»? Звичайно, ні!»

Журналісти часто «смакують» факти з діяльності псевдокредитних спілок, навіть не усвідомлюючи, що то були не кредитні спілки. При цьому, формується негативна суспільна думка щодо всіх кредитних спілок (нагадаємо, 90 % з яких є порядними), до всього українського кредитно-кооперативного руху. Ділки псевдоспілок своєю злочинною діяльністю дискредитували цілий громадський рух фінансової взаємодопомоги в очах громадськості та державних органів. І найстрашніше в цьому процесі – зростаюче розчарування людей в ідеї фінансової взаємодопомоги.

Саме тому з цим, окремі українці та деякі чиновники почали виникати різні сумнівні з погляду доцільності пропозиції – від бажання прирівняти в оподаткуванні кредитні спілки та комерційні банки, до повної заборони діяльності кредитних спілок. Так, міністр внутрішніх справ А. Могильов у січні 2011 р., виступаючи у Верховній Раді заявив: - «Мы внесли предложение наверх, чтобы кредитные союзы вообще похоронили» (<http://delo.ua/finance/glava-mvd-mogilev-kreditnye-s-150142/>). Такий підхід, який дуже нагадує поширений у 30-ті рр. принцип «нет человека – нет проблемы», не повинен діяти в країні, яка декларує себе європейською.

Тому сьогодні надзвичайно важливо розмежувати діяльність справжніх і псевдокредитних спілок в українському кредитно-кооперативному русі, створивши при цьому сприятливі умови для розвитку перших і унеможливити діяльність останніх. А щоб це зробити, необхідно чітко визначити критерії діяльності справжніх кредитних спілок.

Справжні кредитні спілки на ринку фінансових послуг мають свою особливу, унікальну місію, важливість якої особливо посилюється в сучасних умовах світової фінансової кризи. Кредитні спілки – це форма фінансової самопомоги населення. Вони організують взаємодопомогу між своїми членами, які, як правило, не є цікавими позичальниками для банків. Для більшості сільських жителів, дрібних підприємців, пенсіонерів та інших верств і прошарків населення з невеликими чи нестабільними доходами кредитні спілки часто є єдиним джерелом отримання кредитних коштів як на споживчі, так і на підприємницькі потреби.

Кредитні спілки в усьому світі є фінансовими кооперативами. А основним принципом діяльності будь-якого кооперативу – самоорганізація осіб щодо вирішення актуальних для них економічних проблем. Унікальність соціально-економічної природи кооперативних

організацій (кооперативів, товариств, спілок) дозволяла їм у тяжкі часи ставати двигуном економічного розвитку, єдиною ефективною формою соціальної підтримки як міського, так і сільського населення. В умовах, коли люди залишались віч-на-віч із своїми економічними проблемами, ще понад 150 років тому вони знайшли єдиний ефективний вихід – кооперування, об'єднання в кооперативні організації, в яких на основі взаємодопомоги допомагали самим собі.

Кооперативна ідея була геніально простою і природною – люди, як споживачі, у важкі часи об'єднувались у кооперативні організації, які забезпечували своїх членів необхідними їм товарами та послугами, встановлюючи прямі зв'язки із виробниками або здійснюючи виробництво товарів (надання послуг) для своїх членів. Ці кооперативні товариства не мали на меті отримання прибутку. За своєю соціально-економічною природою кооперативні організації були не засобом отримання багатства, а способом боротьби з бідністю. Вони створювались для забезпечення своїх членів необхідними товарами (послугами) за їх собівартістю, чим суттєво відрізнялись від підприємницьких товариств, що мали на меті отримання максимального прибутку. Завдяки членству в кооперативних товариствах, об'єднані в них споживачі та дрібні підприємці позбавлялись необхідності користуватись послугами різноманітних торговельних та інших посередників і купувати у них товари за надмірно високими цінами чи продавати свою продукцію перекупникам за низькою ціною. Люди отримували можливість придбавати у своєму товаристві, в якому були не тільки клієнтами, а й власниками, значно дешевші та якісніші товари (послуги).

Згодом проста і зрозуміла широким верствам населення кооперативна ідея перетворилась у потужний міжнародний соціально-економічний рух. Сьогодні членами різних видів кооперативів є близько 800 мільйонів людей. Половина жителів Сінгапуру, кожний третій житель Канади та Норвегії, кожен четвертий житель США та Німеччини є членом хоча б одного кооперативу.

У світі існує велике різноманіття кооперативів, які надають своїм членам необхідні їм послуги. Крім традиційних споживчих кооперативів (здійснюють забезпечення членів товарами), існують фінансово-кредитні кооперативи (забезпечують членів фінансовими, кредитними, страховими послугами), медичні кооперативи (надають своїм членам медичні послуги, в т.ч. постачання ліків), збутові кооперативи (сприяють сільгоспвиробникам вигідно продати їх продукцію, в тому числі й на світових ринках), молочарські кооперативи (сприяють членам-виробникам молока у переробці їх продукції та її вигідній реалізації, в тому числі й на світових ринках), бензинові кооперативи (забезпечують своїх членів дешевими паливно-мастильними матеріалами), туристичні кооперативи (пропонують своїм членам доступні туристичні послуги), прокатні кооперативи (надають своїм членам в тимчасове користування необхідне обладнання, прибори, пристрої, інвентар), житлові кооперативи (забезпечують своїх членів житлом і супутніми житлово-комунальними послугами). Складно перелічити всі види та різновидності кооперативів, що існують у світі. Вони створюються переважно в тих сферах господарської діяльності, де існує масова потреба людей в певних товарах (послугах) і де люди не хочуть користуватись послугами посередників.

Незважаючи на таке велике різноманіття видів і сфер діяльності кооперативів, усі вони мають однакову соціально-економічну природу. Їх об'єднують спільні ознаки – кооперативні принципи, в основі яких лежать ідеї перших кооператорів.

Ці кооперативні принципи діяльності чітко були визначені в документах Міжнародного кооперативного альянсу – світового об'єднання національних і регіональних організацій кооперативів понад 100 країн світу – і сформульовані таким чином:

- Добровільне та відкрите членство. Кооперативи – добровільні організації, відкриті для всіх людей, здатних користуватись їхніми послугами та готових узяти на себе обов'язки членів без дискримінації за ознакою статі, соціальної, расової, політичної, релігійної приналежності людей.
- Демократичний членський контроль. Кооперативи – це демократичні організації, контрольовані їхніми членами, які беруть активну участь у виробленні політики й

прийнятті рішень. Чоловіки й жінки, що працюють як виборні представники, підзвітні членам кооперативу. У первинних кооперативах у всіх членів рівні права при голосуванні (один член – один голос), а кооперативи вищих рівнів також організовані відповідно до демократичних принципів.

- Економічна участь членів. Члени кооперативу роблять рівні внески й контролюють кооперативний капітал на основі демократичних принципів. Принаймні частина цього капіталу звичайно є загальною власністю кооперативу. Члени кооперативу звичайно одержують деяку компенсацію на внесені кошти, що є умовою членства. Члени кооперативу розподіляють залишковий капітал таку цілі: розвиток кооперативу за рахунок можливого створення резервів, принаймні частина яких є неподільною; винагорода членів кооперативу відповідно до їх участі у справах кооперативу; підтримка інших сфер діяльності, схвалених членами кооперативу.
- Самостійність і незалежність. Кооперативи – це самостійні організації взаємодопомоги, контрольовані їхніми членами. Якщо вони укладають угоди з іншими організаціями, у тому числі з урядами, або залучають капітал із зовнішніх джерел, вони роблять це на умовах демократичного контролю з боку членів і підтримують свою кооперативну самостійність.
- Виховання, навчання, інформування. Кооперативи забезпечують навчання й підготовку своїх членів, виборних представників, керівників і працівників, щоб ті могли робити ефективний внесок у розвиток своїх кооперативів. Вони інформують широку громадськість – особливо молодь і неформальних лідерів, про характер і користь кооперативів.
- Співробітництво між кооперативами. Кооперативи найбільш ефективно обслуговують своїх членів і зміцнюють кооперативний рух, працюючи на місцевому, національному, регіональному й міжнародному рівнях.
- Турбота про громаду. Кооперативи працюють задля сталого розвитку своїх громад, проводячи політику, схвалену їхніми членами.

Наведені кооперативні принципи сформульовані із практики діяльності багатьох видів кооперативів різних країн. Вони є універсальними і мають узагальнюючий характер, тому недостатньо характеризують особливості кооперативу як унікальної форми господарювання. Тому для розуміння специфіки кооперативу як унікальної неприбуткової форми господарювання доцільно більш детально зупинитись на реальних проявах вказаних принципів у практиці діяльності кооперативів різних країн.

Кооперативи є надзвичайно поширеною у світовому господарстві, але дискредитованою в Україні псевдокооперативним рухом періоду “перестройки”, формою господарської діяльності, яка відіграє специфічну роль у ринковій економіці. В більшості країн кооператив – це відкрите демократичне об’єднання осіб з метою самозабезпечення необхідними послугами, яке здійснює господарську діяльність на неприбуткових засадах від імені та в інтересах своїх членів, що є його рівноправними власниками-користувачами. Через це , кооперативи в багатьох країнах мають особливий правовий статус неприбуткових (non-profit) організацій, а їх діяльність регулюється не підприємницьким, а спеціальним (кооперативним) законодавством.

Унікальність соціально-економічної природи кооперативів визначається комплексом специфічних взаємопов’язаних принципів їх функціонування (табл.1).

Таблиця 1

Принципи діяльності кооперативних організацій, що формують їх неприбуткову природу

Економічні принципи	Організаційні принципи	Соціальні принципи
Кооператив функціонує для задоволення спільних економічних потреб членів на	Членство в кооперативі є добровільним і особистим (не може передаватись)	Створення системи економічної самопомоги та

неприбуткових засадах (за собівартістю)	іншим особам і успадковуватись)	самозабезпечення на основі взаємодопомоги
Члени кооперативу є одночасно його власниками і користувачами ¹	Членство в кооперативі є відкритим (потенційна доступність членства)	Соціально однорідне членство в кооперативі на основі спільних економічних та соціальних інтересів
Кооператив надає послуги своїм членам з метою скорочення витрат та/або збільшення доходів їхніх особистих господарств	Демократичне управління та контроль у кооперативі за принципом "один член – один голос", незалежно від суми вкладених коштів	Освітня робота серед членів та працівників, просвіта населення стосовно демократичних принципів кооперативного руху
Справедливе пропорційне фінансування членами кооперативу його діяльності	Прозорість діяльності кооперативу та рівні права членів у користуванні послугами	Альтруїзм членів, який базується на солідарності соціальних груп
Капітал кооперативу формується його членами і складається з дольової (пайової) та неподільної (колективної) частин	Діяльність виборних органів управління та контролю здійснюється на громадських засадах. Оплачується робота лише найманих працівників	Співпраця з іншими кооперативами з метою зміцнення та розвитку кооперативної системи взаємодопомоги
Винагорода вкладеного капіталу (нарахування на паї) обмежується	Члени відповідальні за роботу та розвиток свого кооперативу	Турбота про громаду, до якої відносяться чи з якою пов'язані члени кооперативу

Ці принципи в комплексі формують унікальність соціально-економічної природи кооперативу і відрізняють кооперативи як організаційно-правову форму від інших форм господарських об'єднань (табл.2).

Таблиця 2

Найбільш суттєві відмінності кооперативних (неприбуткових) і корпоративних (підприємницьких) товариств

ОЗНАКИ	КООПЕРАТИВНІ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ	ПІДПРИЄМНИЦЬКІ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ
Соціальні цілі	Взаємодопомога, самодопомога і економічний самозахист від посередників, соціальні програми для членів і громади	Не встановлюються
Економічні цілі	Забезпечення членів необхідними послугами з метою скорочення витрат та/чи збільшення доходів їхніх приватних господарств	Отримання прибутку власниками капіталу від надання послуг клієнтам
Статус	Неприбуткова організація	Підприємницька організація
Організаційна форма	Кооператив	Господарське товариство (акціонерне, з повн. чи обмеж. відповідальністю)

База членства	Створюється на основі певної спільноти за професійною, територіальною чи іншою ознакою	Немає. Створюється на базі довільної групи людей, готових інвестувати у справу свій капітал
Управління	Демократичне. Кожен член має право одного голосу, незалежно від суми його вкладу в кооператив	Управління (кількість голосів) пропорційна частці у капіталі
Власники	Усі члени кооперативу. Кількість власників не є фіксованою і постійно збільшується за рахунок нових членів	Засновники та акціонери. Кількість фіксується в момент заснування та обмежується певною величиною
Капітал	Пайовий капітал спочатку є порівняно невеликим, але поступово зростає за рахунок вступу нових членів. Формується "неподільний" капітал за рахунок накопичення резервів	Статутний капітал вноситься при створенні, є порівняно великим та фіксованим. Зацікавленість у формуванні резервного капіталу є низькою
Клієнти	Члени-власники кооперативу ²	Переважно особи, що не є власниками
Розподіл результатів діяльності	Пропорційно користуванню послугами кооперативу	Пропорційно частці у капіталі
Законодавче регулювання	Кооперативне законодавство	Підприємницьке законодавство
Державна підтримка	У вигляді пільгового оподаткування, кредитування та інших форм державної допомоги	Як правило, лише у вигляді створення сприятливого законодавчого середовища

Сьогодні в Україні існує три основних види кооперативів, які мають різний рівень розвитку. Споживча кооперація представлена споживчими товариствами, районними, обласними спілками та центральною спілкою споживчих товариств – Укоопспілкою. Вона є найпотужнішою багаторівневою кооперативною системою, що існує понад сто років. На її долю випадали значні випробування, боротьба за виживання, розвиток у різних соціально-економічних і політичних умовах, розробка різноманітних механізмів виживання в кризових умовах. З моменту проголошення Україною незалежності споживча кооперація пройшла процес серйозного реформування. Кредитна кооперація в Україні існує у формі кредитних спілок, які відроджуються з 1993 р. Кредитні спілки, які згідно українським законодавством є неприбутковими організаціями, заснованими фізичними особами на кооперативних засадах з метою задоволення потреб їх членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Їх у державному реєстрі нараховується 678. Крім цього, спілками створено 24 обласних і 3 всеукраїнських асоціації, що свідчить про консолідацію цих організацій і формування повноцінної кооперативної системи. Однак слід відзначити, що в Україні відсутня ще одна форма кредитної кооперації – кооперативні банки, які відіграють важливу роль у фінансових системах багатьох країн. Сільськогосподарська кооперація представлена традиційними виробничими та новими обслуговуючими кооперативами, які розвиваються з 1997 р. Обласних об'єднань сільськогосподарських кооперативів досі не створено, а Національна спілка сільськогосподарських кооперативів є досить слабкою в інституційному плані організацією. Цей вид кооперації розвинутий найменше. Всі три види кооперативів становлять національну систему кооперації.

Враховуючи особливу соціально-економічну природу та місію кооперативів у суспільстві, Міжнародна організація праці (МОП) у 1966 р. прийняла рекомендацію «Про кооперативи в країнах що розвиваються», в якій рекомендувала урядам усіх країн-членів МОП активно,

використовуючи всі можливі засоби, сприяти розвитку національних кооперативних рухів. У 2002 році була прийнята нова Рекомендація МОП «Про сприяння розвитку кооперативів», в якій, зокрема, відзначено, що при розробці й перегляді застосовуваного до кооперативів законодавства, політики й нормативно-правових актів уряду повинні проводити консультації з кооперативними організаціями. Крім цього, уряди мають полегшити доступ кооперативам до послуг підтримки з метою їхнього зміцнення та підвищення життєздатності як господарюючих суб'єктів, визнавати роль кооперативів і їхніх організацій, розвиваючи відповідні механізми, що сприяють створенню й зміцненню кооперативів на національному та місцевому рівні, залежно від обставин вживати заходів які сприяють доступу кооперативів до джерел фінансування, інвестицій і кредитів.

Важливість кооперативного руху неодноразово підкреслювалась і Організацією Об'єднаних Націй. Так, у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 44/58 «Національний досвід в сфері сприяння кооперативному руху» (1989 р.), а також доповідях Генерального секретаря ООН на 49-й (1994 р.) та 51-й (1994 р.) сесії Генеральної Асамблеї ООН відзначалось унікальне значення кооперативів для світового соціально-економічного розвитку. В зв'язку з цим ООН прийняла рішення щорічно в першу суботу липня відзначати Міжнародний день кооперації. У 2002 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла ще одну резолюцію «Кооперативи в процесі соціального розвитку», в якій підкреслюється, що кооперативи, особливо в умовах глобалізації, є ефективним механізмом покращення життя і боротьби з бідністю. А на 64-й сесії Генеральної Асамблеї ООН, що відбулась у грудні 2009 р. була прийнята резолюція «Кооперативи в процесі соціального розвитку», якою ще раз було підкреслено важливе значення кооперативів у покращенні життя широких верств населення, у зв'язку з цим, 2012 р. був проголошений міжнародним роком кооперативів.

Зважаючи на важливе соціально-економічне значення кооперативів і рекомендації міжнародних структур, членами яких є Україна, в умовах поширення світової фінансової кризи, яка неодмінно призведе до суттєвого падіння рівня життя населення, доцільно запровадити політику активної підтримки національного кооперативного руху з боку держави. Основними формами цієї підтримки мають стати:

- відродження в суспільстві правильного розуміння економічної та соціальної природи кооперативів, проведення широкої роз'яснювальної роботи стосовно ролі кооперативів і принципів, на яких будується їх діяльність;
- створення сприятливих законодавчих умов для розвитку різноманітних видів кооперативів як форм економічної самопомоги населення;
- недопущення виникнення та діяльності псевдокооперативів і дискредитації ними кооперативної ідеї в очах суспільства;
- фінансова і організаційна підтримка розвитку кооперативів при належному контролі з боку держави за дотриманням ними кооперативних принципів;
- автоматичне надання кооперативам і їх об'єднанням статусу неприбуткових організацій і звільнення їх від оподаткування податком на прибуток у зв'язку із неприбутковою природою;
- спрямування допомоги окремим секторам економіки чи соціальним групам через систему створених ними кооперативів і об'єднань.
- активне залучення кооперативів та їх об'єднань до реалізації державних цільових програм, надання державних субсидій та дотацій окремим видам кооперативів та об'єднань при виконанні ними державних програм;
- надання державних кредитів під пільгові відсотки на період становлення кооперативу чи об'єднання;
- передачі кооперативам (безоплатно чи з подальшим викупом) та їх об'єднанням окремих об'єктів державної та комунальної власності на період становлення;
- запровадження обов'язкового вивчення основ кооперації у всіх навчальних закладах;
- фінансова підтримка наукових досліджень у сфері кооперації, сприяння у виданні монографій, підручників, брошур, посібників та іншої методичної літератури;
- здійснення інших організаційних заходів, спрямованих на швидке відродження національного кооперативного руху.

Створюючи сприятливі умови для розвитку всіх видів кооперації, держава має одночасно сформулювати систему нагляду за розвитком кооперативного сектора, щоб не допустити виникнення псевдо кооперативів і зловживань державною підтримкою у цій сфері. З цією метою можна уповноважити національні та регіональні об'єднання кооперативів виконувати певні саморегулювальні функції стосовно регулювання та нагляду за діяльністю своїх членів-кооперативів, як це є в багатьох країнах.

Розглянемо детальніше, як же у справжніх кредитних спілках на практиці застосовуються наведені вище міжнародні кооперативні принципи, які визначають неприбуткову кооперативну природу цих організацій.

Кредитні спілки не мають на меті отримання прибутку. Кредитна спілка діє в інтересах своїх членів, які є одночасно власниками та користувачами послуг (клієнтами), і має на меті надання їм фінансових послуг на вигідніших умовах, ніж пропонуються на фінансовому ринку. В зв'язку з цим, кредитні спілки, як правило, видають кредити під нижчі відсотки, а нараховують на вклади вищі відсотки, ніж інші суб'єкти фінансового ринку. Це стає можливим через низькі операційні затрати кредитних спілок і особливостей неприбуткового фінансового механізму діяльності.

Люди через свої кредитні спілки фактично здійснюють діяльність із самозабезпечення фінансовими послугами, самозадоволення наявних фінансових потреб за рахунок об'єднання з іншими особами, що мають аналогічні потреби. Таке самозабезпечення стає можливим завдяки об'єднанню багатьох осіб у єдину організацію, що дозволяє сформувати невеликими індивідуальними вкладками необхідний капітал для здійснення господарської діяльності у сфері фінансових послуг.

Принциповою відмінністю кредитних спілок від інших фінансових установ є те, що вони мають неприбуткову кооперативну природу, що відрізняє їх від інших суб'єктів фінансового ринку. На відміну від інших фінансових установ, які, як правило, створюються однією групою (власниками) для отримання прибутку від надання фінансових послуг іншій групі (клієнтам), у кредитній спілці є лише одна група – члени спілки (що є одночасно і власниками, і клієнтами), а сама спілка (якщо вона є справжньою, а не псевдо-спілкою) створюється для **самозабезпечення всіх членів на рівних умовах** фінансовими послугами на основі кооперації. Унікальність кредитних спілок як фінансово-кредитних кооперативів полягає в тому, що їх власниками є ті, хто користується їх послугами. Тому метою діяльності кредитних спілок є не отримання прибутку, а забезпечення своїх членів максимальним набором фінансових послуг на найвигідніших для них умовах. Тоді, як інші фінансові установи прагнуть отримати максимальний прибуток для обмеженої групи власників за рахунок залучення коштів під якомога нижчі ринкові відсотки та надання їх у кредит під найвищі відсотки, кооперативні кредитні установи мають протилежну мету – надати кредит під якомога нижчий відсоток і максимально збільшити нарахування на вклади, забезпечивши при цьому дотримання всіх обов'язкових фінансових нормативів (капіталу, резервів тощо). Тому метою кредитної спілки є не отримання максимального прибутку, а максимальне задоволення потреб своїх членів не неприбуткових (беззбиткових) засадах.

Така, на перший погляд, парадоксальна тенденція, викликана тим, що кредитний кооператив не стає посередником між вкладниками і позичальниками, а об'єднує їх. А через те, що члени кооперативу є одночасно його власниками та клієнтами, кредитний кооператив прагне гармонійно поєднати їх інтереси в максимізації доходів на вклади та мінімізації витрат на фінансові послуги. Таким чином, кошти, отримані від членів, як від клієнтів, розподіляється ними ж між собою, як між власниками за спільним рішенням, у разі прийняття якого кожен член має один голос, незалежно від суми вкладу.

Ще однією особливістю кредитних спілок як кооперативів є те, що вони створюються на базі певного існуючого територіального чи професійного об'єднання, громадської чи релігійної організації, територіальної одиниці, трудового колективу та іншого формального чи неформального об'єднання, в якому люди, як правило, знають одне одного. Інші фінансові установи створюються на базі штучно сформованої обмеженої групи власників і поширюють

свою діяльність на будь-яку територію. Крім цього, на відміну від інших фінансових установ, при заснуванні кредитного кооперативу не визначається фіксована чи потенційна кількість людей, які будуть її власниками. Метою кооперативу є постійне збільшення кількості його членів-власників, тоді, як у фінансових установах підприємницького напрямку кількість власників тенденційно зростає.

У кооперативі всі принципові рішення щодо його діяльності приймаються загальними зборами, на яких кожен член кооперативу має один голос незалежно від суми вкладів і терміну вступу до кооперативу. Особи, які створили кооператив, не мають жодних привілеїв чи виключних прав по відношенню до членів, які вступили до нього пізніше. В інших фінансових установах розподіл голосів здійснюється відповідно до частки в майні (кількості акцій чи паїв). Що стосується інших аспектів управління (фаховий рівень і посадові обов'язки найманих працівників, організаційна структура виконавчої дирекції тощо), кредитна спілка як фінансовий кооператив мало чим відрізняється від інших фінансових установ. При цьому, виконавчий орган кооперативу (правління) підзвітне вищому органу (загальним зборам), які мають збиратись не рідше одного разу на рік.

Таким чином, проблеми, які виникли у багатьох людей із поверненням коштів, вкладених в окремі українські кредитні спілки (точніше – псевдо-спілки), є наслідком недотримання цими організаціями у своїй діяльності міжнародних кооперативних принципів, з одного боку, і небажання людей вникати в суть природи організацій, яким вони довірили свої кошти, з іншого боку. Членство в кредитних спілках надає не тільки права користування послугами, а й накладає певні обов'язки, в тому числі й участі в кооперативному управлінні та контролі. Ігнорування міжнародних кооперативних принципів у діяльності кредитних спілок як з боку менеджменту, так і з боку членів, неодмінно призводить до проблем у таких організаціях і високої ймовірності втрати коштів.

В умовах прогнозованого різкого падіння рівня життя населення у найближчий час, терміново має бути переглянуто відношення держави не тільки до кредитних спілок, а й до всіх видів кооперативів, включення їх як важливого елемента програми боротьби з наслідками світової фінансової кризи і формування на їх основі вагомого соціально-орієнтованого сектора національної економіки. Це допоможе стабілізувати соціально-економічну та політичну ситуацію в країні і мінімальними затратами дозволить підтримати у скрутний час мільйони людей. Коли держава не може допомогти своєму народу, вона зобов'язана створити умови для розвитку будь-яких форм самопомоги.

Примітки

1. Законодавство окремих країн дозволяє кооперативам надавати послуги особам, що не є членами, але обсяг такої діяльності, як правило, є обмеженим.>>
2. Законодавство може допускати надання послуг нечленам, але лише у чітко визначених випадках (наприклад, неможливість членів у певний період повністю використати наявні можливості чи ресурси кооперативу). При цьому, обсяг послуг, що можуть надаватись не членам, має бути обмеженим і може оподатковуватись.>>

[До змісту](#)